

O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA TO‘Y BILAN BOG‘LIQ LEKSIK BIRLIKLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TADQIQI: O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA TO‘Y BILAN BOG‘LIQ LEKSIK VOSITALARNING CHOG‘ISHTIRMA TADQIQI

Uzakova Lola Anvarovna

Oziq ovqat texnologiyasi va muhandisligi xalqaro instituti

Farg‘ona davlat universiteti ingliz tili o‘qituvchisi

E-mail: lolauzakova82@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-dekabr 2023-yil

Tasdiqlandi: 26-dekabr 2023-yil

Jurnal soni: 9

Maqola raqami: 52

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v9i9.877>

KALIT SO‘ZLAR/ Ключевые слова/ keywords

To‘y, lingvokulturologiya, oila, til, leksik vositalar, ota-ona

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada tilshunoslikda o‘zbek va ingliz tillarida to‘y bilan bog‘liq leksik vositalarning chog‘ishtirma tadqiqi o‘rganilishi umumiy tasnifi berilgan. O‘zbek va ingliz to‘y so‘zi lingvokulturologik tahlil va muhokama qilingan. Shuningdek, to‘y bilan bog‘liq leksik vositalarning ishlatilishlarining o‘xshash va qarama qarshiliklari ko‘rib chiqilgan. To‘y bilan bog‘liq marosimlarning nomlari, to‘y marosimi nomlarining paydo bo‘lishi, to‘y etnografiyasi, to‘y bilan boq‘liq urf-odat udumlarini onomosiologik tadqiqi, to‘y leksemasini ma‘no va etimologiyasi haqida tarixiy yozma manbalarda anchagina qiziqarli fikrlar mavjud. Muallif o‘zbek nikoh to‘yining barcha jarayonlariga: sovxilik, fотиha, bevosita nikoh to‘yi urf-odatlariga va to‘ydan keyin o‘tkaziladigan udumlarga alohida e‘tibor qaratadi. Etnografiyaning nazariy muammolari sirasiga kiruvchi ma‘naviy madaniyatning muhim qismi bo‘lgan oila-nikoh masalalariga bag‘ishlangan tadqiqot qarashlari keltirilgan. Maqola, lingvokulturologiya fenomeniga qiziqish ortib borayotgani, til, madaniyat, antropologiya, etnolingvistik va ko‘p tilli shaxsni rivojlantirish asoslari, madaniyatlararo muloqot sharoitida nutq xatti-harakatlarining sotsial-madaniy normalari kabi muammolarni muqarrar ravishda dolzarb qiladi. Shuningdek, har qanday xalqning to‘y bilan bog‘liq til madaniyati, urf-odatlar, marosimlari nuqtaiy nazaridagina tushunishga yordam beradi.

Kirish. To‘y inson ijtimoiy hayotining muhim va ajralmas qismi bo‘lib, qadimgi davrlarga borib taqaladi. Shuningdek, u butun dunyodagi turli madaniyatlarining muhim belgisidir. To‘y marosim nomlarining lingvokulturologik tadqiqini amalga oshirish jamiyat tarixi va taraqqiyotini ifodalashga, ularning qadriyatlar tizimini qiyosiy jihatdan o‘rganishga yordam beradi. Ma‘lumki, hozirgi kunda globalashuv jarayoni madaniyatlararo munosabatlarga o‘z ta‘sirini ko‘rsatmoqda. Ta‘kidlash joizki, “Oila va nikoh to‘yi yer yuzidagi barcha odamlar ishtirok etadigan ijtimoiy institutlardir.” O‘zbek tili izohli lug‘atida esa to‘y leksemasiga quyidagicha ta‘rif beriladi:

1. Oilada bazm, o‘yin-kulgi va ziyofat bilan o‘tkaziladigan ko‘pgina marosimlarning umumiy nomi. Nikoh to‘yi.

2. Etn. Maslahat, kelishuvga binoan kuyov tomonidan qiz(kelin)nikiga yuboriladigan pul, sarpo, don-dun hamda shu munosabat bilan kuyov xonadonida bo‘ladigan yig‘in, ziyofat. Ertaga to‘y, indinga nikoh.

3. Biror sabab tufayli bazm-ziyofat, o‘yin-kulgi bilan o‘tkaziladigan yig‘in, tantana, bayram.

Hosil to‘yi. Ingliz tilining “Oxford” izohli lug‘atida esa to‘y leksemasi quyidagicha izohlanadi: “*wedding*” – a marriage ceremony, and the meal or party that usually follows it. I dreamed of having a big wedding, with all my family and friends. I’m going to a wedding this weekend. Have you been invited to their wedding?; television coverage of the royal wedding, at a wedding; I met her at my brother’s wedding; wedding to somebody; Over 300 guests attended his wedding to his childhood sweetheart; a wedding ceremony/reception; She looked beautiful on her wedding day; a wedding present/gift; All her friends could hear wedding bells (= they thought she would soon get married). “To‘y” – nikoh marosimi va odatda undan keyin bo‘ladigan taom yoki ziyofat. Men butun oilam va do‘stlarim bilan katta to‘y qilishni orzu qilardim. Men shu dam olish kunlarida to‘yga boraman. Sizni ularning to‘ylariga taklif qilishganmi? Qirollik oila to‘yini televideniya yoritish; U bilan akamning to‘yida tanishdim; kimningdir to‘yi. Uning bolalikdagi sevgilisi bilan bo‘lgan to‘yiga 300 dan ortiq mehmonlar tashrif buyurishdi; to‘y marosimi/ziyofat; U to‘y kuni go‘zal ko‘rinardi; to‘y sovg‘asi; Uning barcha do‘stlari to‘y qo‘ng‘iroqlarini eshitishdi (ular yaqinda turmushga chiqadi, deb o‘ylashdi).

Ko‘rinadiki, o‘zbek va ingliz tillarida to‘y so‘zining ma‘nosi bir-

biriga juda ham yaqin va keltirilgan misollarda nikoh marosimi, tantana va ziyofat ma‘nosida qo‘llaniladi. Biroq shuni aytish kerakki, o‘zbek tilida to‘y leksemasi bilan quyidagi so‘zlar ishlatiladi: *beshik, fотиha, xatna* va ushbu so‘zlar ingliz tilida uchramaydi.

O‘zbek tilshunos olimasi R. Kasimova nikoh to‘yi leksemasini quyidagicha izohlaydi: “Nikoh to‘yi” arabcha so‘z bo‘lib, “er va xotinni shariat orqali qonuniylashtirish deb izohlaydi va olima nikoh to‘y marosimini tuzilishiga ko‘ra uch bosqichga bo‘ladi: birinchi bosqich – to‘yga tayyorgarlik, to‘y kunidan oldin bo‘ladigan turli xil marosimlarni o‘z ichiga oladi, beshik to‘lash, qiz ko‘rish yoki qiz tanlash, sovg‘a qilish, “non sindirish yoki non berish”, unashirish, “ro‘mol yoki oqlik berish”, to‘yni muborak qilish, qalin qabul qilish va maslahat berish, palov (osh yoki padar osh), “to‘qiz yuborish”, “qizlar bazmi” (Buxoroda qizlar uchrashuvi yoki bazmi, qiz oshi yoki hinobandoni). To‘yning ikkinchi bosqichi katta to‘y deb ataladi, bu marosimda, kuyov kelinga sovg‘i qo‘yadi, nikoh o‘qitib, kelinni o‘z uyiga olib boradi. Aslini olganda, bu bosqich to‘yning cho‘qqisidir.

Bir xalqda etnik xususiyati (urf-odat, an‘ana, falsafa, diniy qarashlar) mavjud bo‘lib, bunga mos ravishda ularni ifodalovchi til birliklari ham faol lisoniy xazinadan o‘rin topgan bo‘ladi, o‘tmish voqeligiga aloqador hisoblanadi.¹ Natijada millat, xalq, elatning o‘zligiga ta‘sir qiladi. Millat, xalq, elat o‘z ma‘naviyatida rivojlanib boradi. Bu muqarrar ravishda, faol leksikada ham o‘z aksini topadi. Til leksikasida etnografik mikrosistemaning tanazzul jarayoni ham uchraydi. Bu etnik omillarning tilga ta‘siridir.² Pirovardida etnografik leksikaga ega bo‘lmagan millat farzandlari ongidagi etnolisoniy bo‘shliq g‘ayrietnolisoniy unsurlar bilan to‘lib boradi. Til va etnik xususiyat ta‘sirini ajratish faqat tadqiqiy maqsadda bo‘lib, bu ajratish nisbiy tabiatga ega, aslida ular yaxlit sodir bo‘ladigan uzluksiz va uzviy jarayon.³ Lingvokulturologiya, madaniyat, til va uning rivojiga etnik guruhlarining qanchalik hissa qo‘shganini ham, bu jarayonda etnoslar orasidagi yaqinlik, mushtaraklik yoki ularning bir-biridan ajralish, uzoqlashish xususiyatlarini ham tadqiq qiladi.⁴ Bu yuqorida aytilgan birinchi, tashqi maqsad uchun ahmiyatliroq. Shuningdek, to‘y bilan bog‘liq leksik birliklar semantikasi etnografiya tadqiqotlarida uchraydi.

Etnografiyaning nazariy muammolari sirasiga kiruvchi ma‘naviy madaniyatning muhim qismi bo‘lgan oila-nikoh masalalariga: A.Doniyorov, G.Zunnunova, M.Kaxarova, K.Kubakov, M.Kolven, Hoji Muin, N.Azimova, S.Davletova, M.Ibragimova, X.Ismoilov, I.Jabborov,

¹ Ashirov A. (2007). O‘zbek xalqining qadimiy etiqod va marosimlari. -Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston milliy kutubxonasi nashriyoti, 155 b.

² Ashirov A. (2008). Древние религиозные верования в традиционном быту узбекского народа (по материалам Ферганской долины) Этнология. автореф. дисс. ...канд. филол. наук. –Ташкент, 33 с.

³ Ashirov A. (2007). O‘zbek xalqining qadimiy etiqod va marosimlari. -Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston milliy kutubxonasi nashriyoti, 28 b.

⁴ Asqarov A. (2007). O‘zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi. - Toshkent: Universitet, 273 b.

K.Shoniyozov, O.Bo'riyev, A.Ashirov kabi tadqiqotchilarning ilmiy izlanishlarini keltirib o'tish mumkin. Qadriyatlar aksariyat paremiologik birliklarda, maqollarda aks etadi. Masalan, *bola bo'lsa – beshik topilar*. Keltirilgan maqolda o'zbek xalqi uchun farzandning ahamiyati va shu bilan birga beshik ham qayd etilgan. Bejizga emas, o'zbek to'y marosimlarida *beshik to'y* leksik birligi alohida ta'kidlanadi. Biroq, aksariyat hollarda o'zbek erkaklari birinchi farzandini, o'g'il bo'lishini xohlashadi shu sababdan ham "o'g'il to'y" leksik birligi ishlatiladi; qiz tug'ilishi har doim ham yoqimli emas. Bunday hollarda keksa avlod yangi tug'ilgan farzandning otasiga quyidagi maqol bilan nasihat qilinadi: *Farzand – dilband, farzand – qanot, qizmi yoki o'g'limi farqi yo'q*. Keltirilgan maqolga ingliz tilida quyidagi maqol to'g'ri keladi: *The ones that matte the most are children*/Dunoyoda eng muhimi – farzand, o'zbek va ingliz tillaridagi farzand haqidagi maqollarning mazmuni deyarli bir xil, farzandlarga xayrixohlik bildirilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. O'zbek tilida to'y bilan bog'liq fe'l frazeologik birliklar o'zbek tilidagi badiiy asarlarda keng qo'llangan bo'lib, o'zbek tilidagi badiiy asarlarda ham muhim stilistik vazifani bajaradi.⁵ Muallif va qahramonlarning nutqi, chunki ular fe'llarning rangsiz takrorlanishidan qochish imkonini beradi. Og'zaki frazeologik birliklar oddiy fe'llarga nisbatan murakkabroq turdagi birliklardir.⁶ Xuddi shu semantikasi yetkazgan holda, eng katta hollarda ular oddiy fe'llarda mavjud bo'lmagan xususiyatlarga ega, xususan, ular tavsifning aniqlanishi va ravshanligiga yordam beradi.⁷ Marosimlar va frazeologik birliklar tabiiy ravishda qadimiy tarixga ega, ammo asrlar davomida tarixiy va ijtimoiy vaziyatdan kelib chiqib, yangi frazeologik birlishlarni paydo qildi.⁸ Zamon mohiyatini hamda xalqning ma'naviy istak va intilishlarini aks ettirgan holda paydo bo'ldi va ular til lug'atiga yozma va asosan og'zaki shaklda kirib keldi. Ular to'y va boshqa marosim va xalq marosimlarida qo'llaniladi, ba'zan frazeologik birikmalarning ma'nosi haqida o'ylamasdan, balki bo'lajak voqeadagi zavq va quvonchni ifodalaydi. Masalan, avvalgi to'rtlik va maqollar asosan tarbiyaviy xususiyatga ega bo'lib, yangi turmush qurganlar hayotining axloqiy jihatlarga, agar to'y bo'lsa, fikr-mulohazalarining pokligiga, kuyov va uning ota-onasi yoki oilasiga hurmat-ehtirom ko'rsatishga qaratilgan edi. Masalan, keyingi to'rtliklarda biz to'y marosim holatlariga aynan shunday yondashuvni ko'ramiz. Ko'plab she'riy iboralar, maqollar, to'y marosimlarining turli lahzalariga bag'ishlangan so'zlar va to'rtliklar u yoki bu voqea sodir bo'lgan paytda o'qiladi va kuylanadi. Ushbu to'rtliklar kelin uyidan chiqib ketgan va qarindoshlar unga kuyovning uyida baxt va quvonch tilagan paytga bag'ishlangan.⁹

Tildagi paremiologik birliklar, xususan, maqollarda tasvirlangan to'y marosimlari xalqning qadriyatlarini asosida yaratiladi, masalan, *kelining yaxshi bo'lsa, o'g'lingdan ko'r, kuyovning yomon bo'lsa, qizingdan ko'r* maqolining mazmun-mohiyatida bo'lajak turmush o'rtoqlarga o'zaro hurmat, sog'lik, boylik, sog'lom, go'zal farzandlar tug'ilishi, kelin va kuyov insofli, imonli bo'lishi, farovonlik kabi tilaklar tashkil etgan. "Ishdan kelsam hovli betartib, Xuddi uyda kelinim yo'qday. Dadamizga murojaat qildim eshittirib kelinga atay: – Dadasi-chi, endi bozordan oyog'i bor supurgi oling. Qolib ketsa yo'lakda darrov topib olsin o'zi o'z joyin."¹⁰

M.Karimovning she'rida o'zbek qaynonaning kelinga bo'lgan munosabati juda yaxshi ko'rsatilgan, o'zbek nikoh to'y marosimlaridan keyin kelin uchun "xizmat" leksemasi bilan ifodalanadigan jarayon boshlanadi va o'zbek kelinlari qaynonalarining topshiriqlarini bajarish bilan band bo'lshadi, ingliz to'y marosimlarida esa ushbu leksema ishlatilmaydi va bu kabi holat o'zbek madaniyatiga xosdir.

O'zbek to'yining ma'naviy jihati barcha hamrohlik voqea va marosimlarini muvofiqlashtiradi.¹¹ Masalan, Abdulla Oripovning "To'ylar" she'rida o'zbek xalqning to'y bilan bog'liq urf-odatlarini va tantana kutilishi juda ham yaxshi namoyon etilgan: To'yga aytgan edi aziz bir do'stim, Do'konni aylanib, sovg'a ham oldim. Bordim, to'yxonada yo'q edi hech kim, Yanglishib kelibman men bir kun oldin. Yana bir og'aynim, o'z-o'ziga to'q, To'y qilishni kutdi, kutdi ichikib. Borsam, tantanadan zarra nishon yo'q, Axir, men kelibman bir kun kechikib.

Hayot shukronaga mutloq munosib, Tiriklik o'zidir oliy mukofot. Har kimga baxt-iqbol aylasin nasib, Uysizga uy bersin, bemorga najot. To'yning-ku uzrini aytmoqlik oson, Qutlovning eshigi hamisha ochiq. Lek dilingni qiynar boshqa bir armon, Qayda u – nasibang, senga yarashiq. Yonma-yon yurarkan sevinch bilan g'am, Bir holni tushunmay, hayronman, ammo Dunyoni ne'matim deganding, Egam, Erta keldimmi men, kechikdimmi yo'?

Ushbu she'rda, o'zbek xalqining to'y marosimida to'liq jarayonni ifodalaydigan leksik birliklar keltirilgan: to'yga taklif, sovg'a olish, to'yga tashrif, to'y tabrigi. Muallif to'y bilan bog'liq emotsiyalarini, ya'ni his-hayajonini va bayram sog'inchini ham she'rda ifodalagan.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolaning metodologik asosini jamiyatning doimiy taraqqiyotida ekanligini aks ettiruvchi falsafiy qarashlar, bilish nazariyasi haqidagi tushunchalar tashkil etadi. Tadqiqot mavzusini yoritishda tasniflash, tavsiflash, zidlash, qiyoslash va sotsiologivistik tahlil usullaridan foydalanildi. Masalan, biz sotsiologivistik tahlil usuldan foydalanib o'zbek to'y marosimlaridan misol uchun, maxsus, juda ta'sirli marosimni ko'rib chiqishimiz mumkin, bu qiz kelinning ota-ona uyidan ketishi. Ketishdan oldin qiz otasining oldiga keltiriladi (u yo'qligida, qoida tariqasida, xayrixoh qo'llar osmonga ko'tarilgan, ayniqsa, an'anaviy yakuniy so'z "omin" leksemasi bilan talaffuz qilinadi).¹² O'zbek tilidagi izohli lug'atida omin so'ziga quyidagicha ta'rif berilgan: Fotiha oxirida duo uchun ishlatiladigan so'z. Dasturxoniga omin demoq.¹³ Undan so'ng qiz otasini quchoqlaydi (O'zbekistonning ba'zi viloyatlarida ikkala ota-onasi ham quchoqlashadi). Odatda, to'ydagid she'rlar va *tilaklar/wedding wishes and congratulations* quyidagicha bo'ladi: *Bizning sevimli bolalarimiz! Bugun hayotingizdagi eng muhim kunlardan biri. Bugun sizning oilangizning tug'ilgan kuni. Siz hozir juda boysiz. Sizning boylingiz esa mehribon qalbingizdir. O'z xazinangizni ko'p yillar davomida saqlang, hislaringizni yo'qotmang. Bunda sizga o'zaro hurmat, muloyimlik va sabr-toqat yordam beradi. Baxtli va sevimli bo'ling. / Our beloved children! Today is one of the most important days in your life. Today is your family's birthday. You are very rich now. And your wealth is in your loving heart. Keep your treasure for many years, do not lose your senses. And mutual respect, politeness and patience will help you in this. Be happy and loved.* Undan tashqari o'zbek to'ylarida otanoning omin qilgan leksik birliklari bilan ifodalanadi: *Qo'sha qaringlar. Uvali-juvali bo'linglar. O'z-o'zlaringdan ko'payinglar*" kabi duodagi tilaklar alohida ahamiyatga ega. *To'y duosi* leksemasi ingliz tilida uchramaydi.

O'zbek tili to'y madaniyatida kelin va kuyovning ota-onaga hurmat va ehtiromi hamma narsadan ustun turadi.¹⁴ Inglizlarda ham shunday ekan, kelin har qanday hayotiy sharoitda qaynonasiga qarshi chiqmasligi, unga ovozini ko'tarmasligi, uy-ro'zg'orda hamisha yordam berishi, hech qachon uning gapidan chiqmasligi kerak. O'zbek tilidagi izohli lug'atida *qaynona* so'zi quyidagicha izohlangan: Er uchun xotining, xotin uchun erining onasi. Qaynonasiga salom bermoq. Tili zahar qaynona.¹⁵ Ingliz tilidagi Oxford izohli lug'atida *mother-in-law* quyidagicha ta'riflangan: *the mother of your husband or wife. The comedian told an endless stream of mother-in-law jokes.*¹⁶ Keltirilgan *qaynona/mother-in-law* leksemalarning o'zbek va ingliz tillarida ma'nolari bir xil va o'xshash kontekstda qo'llaniladi. Masalan, o'zbek onalari qizlariga nasihat qiladi: "*Kelin bo'ldim qaynonamga yoqmadim, qaynona bo'ldim kelinimga yoqmadim*". Inglizlarda esa quyidagi maqol mavjud: *A mother gives you life, a mother-in-law gives you her life*/Ona sizga hayot beradi, qaynona esa g'ayrat. Ushbu maqol bilan inglizlar qaynonaga bo'lgan hurmat va ehtiromni qanchalik chuqurligini namoyish qilishadi. O'zbeklarda shunday maqol ham bor: "Qaynonanga tosh otsang – tosh olasan, qaynonangga osh bersang – osh olasan", ushbu maqol bilan o'zbek madaniyatidagi muomala madaniyati hamda qanday munosabatda bo'lsa kelin shu munosabatda qaynona bo'lishi ham ta'kidlanadi.

O'zbek tilida nikoh to'yi bolalik, beg'ubor hayot va ota uyi bilan xayrlashish leksemalar bilan bog'liq. Ammo ingliz tilida bu kabi holatlar

⁵ Валиева М.(2022). Лингвокультурология как особая научная дисциплина. "Экономика и социум" №5(96)-1, с 346. www.iupr.ru

⁶ Джурабаев А.(1971). Названия свадебных церемоний в узбекском языке (На материалах андижанской группы говоров). Дис...канд. филол. наук. – Ташкент, с. 9.

⁷ Jabborov I. (1994). O'zbek xalqi etnografiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 55 b.

⁸ Jabborov I. (1994). O'zbek xalqi etnografiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 235 b.

⁹ Ismoilov X. (1992). O'zbek to'ylari. – Toshkent: O'zbekiston, 23 b.

¹⁰ Karimova M. (2000). Cho'ntagi bor daraxtlar. Farg'ona, 31 b.

¹¹ Kaxarova M.(2000). O'zbek etnografizmlarining sistemaviy tadqiqi. Filol. fan. nomz. diss. avtoref. – Toshkent, 24 b.

¹² Sarimsoqov B.(1986). O'zbek marosim folklori. - O'zbekiston: Fan, 128 b.

¹³ Кононов А. (1960). Грамматика современного узбекского литературного языка. Москва: Издательство АН СССР, с 88.

¹⁴ Siyosatnoma. Nizomulmulk siyar ul-mulk. (2008). – Toshkent: Yangi asr avlodi, 5 b.

¹⁵ Tursunov U., Muxtorov A., Rahmatullayev Sh.(1986). Hozirgi o'zbek adabiy tili. – Toshkent: Universitet, 72 b.

¹⁶ Baldizzone T., Baldizzone G.(2001). Wedding ceremonies: Ethnic symbols, costume, and rituals. Paris, France: Flammarion, p 43.

uchramaydi, sababi kelin uyiga xohlagan paytida boradi, kelin va kuyov alohida yashaydi. Shuningdek, ba'zi leksemalar masalan, *nozik kelin/thin bride, kamtar kelin/modest bride, chaqqon kelin/handy bride* yoki *parda kuyov/brave groom* kabilar kelin va kuyovning xarakteri yoki tashqi ko'rinishini ifodalaydi. Kamdan kam hollarda o'zbek qizlari o'zlarining yaqinlariga, qoida tariqasida, to'ydan oldin yashirincha uchrashganlarga turmushga chiqadilar.¹⁷ Biroq, ba'zi qizlar va yigitlar yashirincha uchrashishning minglab usullarini topadilar. An'anaga ko'ra, agar yigit qizni yoqtirsa, u darhol oilasiga unga uylanish niyati haqida xabar berishi kerak. Ingliz tilida esa kelin va kuyov o'zlariga turmush o'rtoq tanlash huquqiga ega ma'nosini bildiruvchi leksema mavjud: *freedom of choice* / tanlash erkinligi va o'zbek tilida ushbu leksema ko'proq kelin va kuyovni ota-onasi qaroriga bog'liq. O'zbek tilida turmushga chiqishdan oldin yigit bilan uchrashish qiz uchun uyat leksemasi bilan ifodalanadi. O'zbek to'y marosimlaridan oldin qo'shimcha tabriklashi mumkin: "To'yingiz bilan tabriklayman, singlim. Barcha gullar oyoqlaringda, singlim. Siz sevganingizga turmushga chiqaman dedingiz. Niyatingiz amalga oshdi, singlim sizni tabriklayman". Odatda taklifnomalardagi baytlar, gullar, qushlar, daraxtlar kelinning o'ziga xosligini, uning go'zalligini, hayosini, ehtiyotkorligini va boshqalarni ifodalash uchun ramziy ma'no kasb etadi. Alohida shuni aytish kerakki, to'ydan oldin uy bezatilayotganda quyidagi so'zlar aytiladi: "Siz uyg'a baxt keltirasiz, Siz sevgilingiz uchun ruhiy do'st bo'lasiz. Kuyovga murojaat qilish uchun oiladagi she'rlar quyidagicha: *Ey kuyov, kelinizingga sadoqatli bo'ling, Bilingki, yoshlik abadiyi emas. Butun umr birga bo'linglar. Sevgilingizga abadiiy sadoqatli bo'ling*" / *You will bring happiness to the house, You will be a spiritual friend for your lover. Poems to appeal to the groom: O groom, be faithful to your bride, Know that youth is not eternal. Be faithful to your lover forever.* Odatda, qarindoshlar turmush qurayotgan yoshlarga uzoq umr ko'rishlarini va sevgilisi bilan baxtli turmush qurishlarini tilaydilar.

Oilaga yaqinlaridan va do'stlaridan to'yga tilaklar: Tug'ilgan baxtli yulduz, unga hayot davomida hamroh bo'lsin deb tilaklar aytiladi. Aziz birodar, osmonga qarang. U yerdan yulduzlar sizga ko'z qisib qo'yadi. Men to'y kunida sizga yulduzlar tushishini uyushtiram. / *Wishes are made that the lucky star that is born will accompany him throughout his life. Dear brother, look at the sky. From there the stars will wink at you. I will arrange for the stars to fall on you on your wedding day.* Kuyovning do'stlari uni tabriklaydi: Hatto yulduzlar ham ularning sharafidan xursand bo'lishlarini va do'stlar bayram sharafiga yulduzlar tushishini tashkil etishga tayyorligini aytamiz / *Even the stars were happy in their honor, and friends we are ready to arrange a star fall in honor of the holiday.*

Tahlil va natijalar. Ushbu misollarda mubolag'a mavjudligi aniq. Ma'lumki, mubolag'aning vazifasi ma'lum bir tasvirdagi ranglarni ataylab oshirib yuborish va qalinlashtirish orqali taassurotni kuchaytirishdan iborat. Notoq yaxshi niyat bilan qo'lida qadah ushlab, ajoyib qo'shiqlar, ya'ni maqto'vni ifodalovchi tantanali qo'shiqlar yoki nutqlarni ijro etadi.¹⁸ Kelin va kuyovga bag'ishlangan matnlarda kundalik hayotni, bir-birlari bilan, har ikki tomonning qarindoshlari bilan munosabatlarni tashkil qilish bo'yicha o'ziga xos ko'rsatmalar, maslahatlar, tavsiyalar mavjud. Masalan, "Kelinjonim, go'zalligingizdan olam munavvar bo'lsin, hayot yo'lida ishonch bilan qadam tashlang, Haqiqiy hayotga xush kelibsiz. Baxtli kuyov, xushxabarni qabul qiling. Kuyovga kelinini hurmat qilish va unga g'amxo'rlik qilish, keksalikka qadar yolg'iz unga bag'ishlanishi buyuriladi: "– Yuz yil yashang, aziz kuyov, sevganingiz kelinizingga aylansin. Baxtli yulduzingiz porlasin. Hayotda sizga omad keltirsin. To'yingiz shirin bo'lsin. To'ng'ichi o'g'il bo'lsin. / *Lovely bride, may the fragrance of your beauty be fragrant, On your wedding night, my soul will shrink, step confidently on the path of life, Then the real life begins. Happy bridegroom, accept the good news. Beauty, now it will be more beautiful with you. The groom is commanded to respect and care for his bride, to devote himself to her alone until old age – Live a hundred years, dear groom, May your beloved become your bride. May your lucky star shine. And good luck to you in life. May your wedding be sweet. Let the son be the firstborn. Ingiz to'y tabrikleri ham juda keng tarqalgan masalan, "May the love and happiness you feel today shine through the years." "Wishing you joy, love, and happiness on your wedding day as you begin your new life together."¹⁹ / Bugun his qilayotgan sevgi va baxt yillar davomida porlasin". "Birgalikda yangi hayotingizni boshlagan to'y kunida sizga quvonch, sevgi va baxt*

tilayman. O'zbek va ingliz tillaridagi to'y tilaklarida o'xshash tendensiyalar namoyon bo'ladi, kelin va kuyovga baxt, sevgi tilaklari prevalentligi aniqlandi. Xalqda to'y bilan bog'liq urf-odatlariga yetarli darajada e'tibor berilmasdan, ularning eskilik sarqiti deya baholanishi bu muammoga doir ilmiy tadqiqotlar doirasini ham cheklab qo'ygan. Bu boradagi ilk tadqiqot ishlarini A.Jo'raboyev va Z.Husainovalar amalga oshirdilar. A.Jo'raboyev o'z tadqiqotda xalqimizning xilma-xil ko'rinishga ega urf-odati mavjudligi va ularning tilimizdagi nomlari hamda ularni o'rganishning nazariy-amaliy ahamiyatini ko'rsatib o'tgan.²⁰ Bundan tashqari, urf-odat, an'ana ifodalari bo'lgan etnografizmlar X.Ismoilov²¹, N. Kurbanazarova²², D.Xudoberganova, Sattor Mahmud kabi tadqiqotchilarning ilmiy izlanishlarida mavjud bo'lib, to'y bilan bog'liq leksema va etnografizmlar keng o'rganilgan. M.Qahharova esa etnografizmlarni lisoniy va nutqiy munosabati asosida sistemaviy tadqiq qilgan.²³

"To'y" assotsiativ sohasining semantik mazmunini o'rganish shuni ko'rsatadiki, muayyan tilda so'zlashuvchilarning nutqi, ularning gender xususiyatlari, keksa va yosh avlodlar tomonidan turlicha qabul qilingan."To'y" tushunchasining mazmuni ko'pchilik o'rinlarda farqlanadi. Bu to'y urf-odatlariga o'ziga xos sadoqat, shuningdek, to'y marosimlarini oilada saqlashga bo'lgan yuqori qiziqish bilan bog'liq. Asosiy kognitiv xususiyatlarga "nikohdan oldingi marosim", "to'y ishtirokchilari va oilaviy munosabatlari", "kelin va kuyovning to'y libosi elementlari", "to'y marosimi", "ziyofat", "nikoh to'yidan keyingi marosimlar" leksemalar bilan ifodalangan to'y bosqichlari kiradi. Yuqorida keltirilgan leksik birliklarini lingvomadaniy tahlil jarayonida hisobga oldik. Qayta tiklanadigan, tarkibi va tuzilishi jihatidan barqaror bo'lib, kundalik hayotga oid ma'lumotlarni yetkazadi: "Xudoyim to'yga yetkazadi" – to'y xarajatlaridan qo'rqmaslik kerak, Xudo sizni xayrli ishlariga yuboradi (to'y egalari qo'llab-quvvatlash uchun aytadilar; an'ana va urf-odatlar haqida: "To'y yana to'yarga ulanib ketgin", "Xursandchilik bo'lsin", "Xursandlik – baxtdan keyin baxt" (to'ylarni tez-tez o'ynash odati haqida); xulq atvori: "To'yga aytilmagan mehmon tataridan battar to'yga taklifnomasiz boradigan odam haqida gapiradilar; Maqol, metallar, ayniqsa, mashhur; ular syujetni o'z ichiga olmaydi, lekin hayotning turli tomonlarini aks ettiradi va keng hissiy semantikaga ega.

Tajriba natijasi shuni ko'rsatadiki, zamonaviy idrokda to'y nafaqat sevgi, quvonch, baxt bilan, balki kamroq ijobiy, ba'zan esa salbiy histuyg'ular bilan ham bog'liq. O'zbek folklorshunoslari G'oz Olim Yunusov va Hodi Zaripov hamda mashhur rus etnografi L.P.Potapov tomonidan o'zbek xalqining madaniyati, etnografiyasi va folklorini o'rganish borasida maxsus ekspeditsiya uyushtirilgan va mahalliy xalqning o'ziga xosligi jihatidan juda boy materiallar to'planganlar.

Etnografiya fani tadqiqotchilaridan biri tarix fanlari doktori A.Doniyorovning yozishicha, o'sha yillarda etnograf va tarixchilar o'zbek hamda qoraqalpoq xalqlari va ular ajdodlarining kelib chiqishi-etnogenezi muammosini faol o'rganishga kirishganlar. Yuqorida aytilgan olimlar to'y assotsiativ maydonining semantik mazmuni tahlili bilan ham shug'ullanishgan va tadqiqotimiz shuni ko'rsatadiki, to'y tushunchasi mazmuni o'zbek tilining zamonaviy ona tilida so'zlashuvchilar tomonidan deyarli bir xil idrok qilinadi. Bu to'y an'analarning oilaviy barqarorligi va ularning marosim fondiga qiziqish ortib borayotganidan dalolat beradi. Masalan, "Bugun maktab o'zining birinchi katta to'yiga, to'ng'ich o'g'illarini mamlakatga taqdim qilish tantanasiga tayyorlanayotir". (P. Tursun, "O'qituvchi").

Keltirilgan misolda to'y so'zi tantana, marosim ma'nosini anglatadi. Keyingi misolda to'y so'zi bayram ma'nosida ishlatilgan: "Vodokachkaning ochilish marosimi katta to'yga, kattakon sayilga aylanib ketdi. (A.Qahhor, "Qo'shchinor chiroqlari") Yana misol: *Ko'paga kelgan to'y*, ko'pchilikning boshiga tushgan ish, tashvish va shu kabi haqida aytiladigan iboralar to'y so'zi bilan ishlatiladi, masalan: – *Ota, – dedi Salim jerkib, – bu narsa ko'paga kelgan to'y, o'g'lingiz nihoyati bir necha oy ishlab qaytadi. Nimasiga qayg'urasiz? Uzoq yurtlarni ko'rib keladi. Oybek. Tanlangan asarlar.*" *To'ydan keyin nog'ora. Uy-uyiga – taka (yoki tepa) to'yiga. Odatda, bolalar kechki payt o'yindan charchab tarqalayotganda aytiladigan ibora. Nachalnik (boshliq) yotib qoldi, endi uy-uyiga – taka to'yiga. A. Muxtor "Opasingillar"*

Yuqorida keltirilgan misollarda "to'y" so'zi har xil ma'nolarda ishlatilgan bo'lib, o'zbek tilidagi to'y so'zini turli semantik iboralarini namoyon qiladi.

O'zbek xalqining urf-odatlari asrlar bo'yi o'zbeklar millatining

¹⁷ Baldizzone T., Baldizzone G.(2001). Wedding ceremonies: Ethnic symbols, costume, and rituals. Paris, France: Flammarion, p 82

¹⁸ Karen M. Wedding wishes: how to write best wedding congratulations. www.academia.edu.(2022).

¹⁹ Kurbanazarova N.(2021). Surxondaryo vohasi to'y marosimi etnografizmlarining semantik tadqiqi va lingvomadaniy tadqiqi. –Termiz, 15 b.

²⁰ Rosenberg-Friedman L. (2012). Wedding Ceremony, Religion, And Tradition. Israel Studies Review, 27(1); DOI:10.3167/isr.2012.270106, p 98-124.

²¹ Ismoilov X. (1992). O'zbek to'ylari. – Toshkent: O'zbekiston, 23 b.

²² Kurbanazarova N.(2021). Surxondaryo vohasi to'y marosimi etnografizmlarining semantik tadqiqi va lingvomadaniy tadqiqi. –Termiz, 12 b.

²³ Kaxarova M.(2000). O'zbek etnografizmlarining sistemaviy tadqiqi. Filol. fan. nomz. diss. avtoref. – Toshkent, 24 b.

tashkil etishida ishtirok etgan barcha qabilalar va elatlarning madaniy malakalari va an'analarning uyg'unlashuvdagi murakkab jarayonlar oqibatida tarkib topgan.

Masalan: "Qutidorning bitta juvon qizi bor-ku, muncha to'yni boshqa, nikohni boshqa qilamiz, deganiga hayronman". (A. Qodiriy, "O'tgan kunlar"). O'zbek to'y marosimlari Angliya madaniyatiga o'xshab doimiy ravishda din va oilaviy an'analarga asoslangan. Ingliz to'y marosimlari Boles (1996) tomonidan o'rganilgan va bugungi din amaliyotlarida ham ko'rinib turadi, deb ta'kidlaydi.

Turli xil tashkiliy tuzilmalar va ilohiyotlarning uchta mazhabini birlashtirgan narsa, ular Angliyaning janubida erkaklar va ayollarni chinakam dindor qilgan narsalarni tushunish edi, Heyman (2006) bu bog'liqlik tavba qilish va qayta tug'ilish degan xulosaga keldi. To'y atamasi so'nggi bir necha asrlarda bahs-munozaralardan biri bo'lib kelgan. Mintz (1988) Britaniya oilasi inqilobni boshdan kechirganini aniqladi, chunki "oila ichidagi munosabatlar patriarxal hokimiyatga emas, balki mehr va o'zaro manfaatlariga asoslanadi". Oilaviy to'y bilan bog'liq an'analari yoki diniy rishalar ta'sirida bo'ladimi, ingliz to'yi so'nggi bir necha o'n yilliklar davomida ma'lum bo'lgan ko'plab narsalar bilan ajralib turadi. Heyman (2006) An'anaviy urf-odatlarining keng ro'yxatini Buyuk Britaniyada to'y haqida gap ketganda topish mumkin. Aksariyat juftliklar ushbu an'analardan ba'zilarini o'z marosimlariga qo'shadilar, lekin har bir to'y marosimi bir-biridan farq qiladi va Britaniya an'analari qanchalik qabul qilishmasin, ikkita marosim bir xil emas.

Ingliz tilida so'zlashuvchi davlatlarda ikki bosqichdagi to'y marosimlarini o'tkazish odat tusiga kirgan: *civil ceremonies* – nikohni qayd etuvchi tashkilotda o'tkaziladigan marosimdir, *white weddings* – odatda cherkovda o'tkaziladigan marosim. Oq to'y deb atalishining sababi esa kelinning oppoq kiyimda bo'lishidir. Zamonaviy ingliz to'ylari ochiq havoda, park yoki bog'larda ham o'tkaziladi. Ingliz nikoh to'ylari an'anasidan bittasi bu kelin cherkovga kirganda, unga bug'doy sepiladi. Shunga o'xshash to'y an'analari ko'plab xalqlarda o'tkazilgan bo'lib, hozirgi kungacha saqlanib kelmoqda. Shu kunlarda Angliyada ham, lekin yolg'iz emas, balki kuyov bilan birga yurganda, nikoh o'qilib, to'y tugayotganida amalga oshiriladi. Sochqi sochish odatida nafaqat bug'doy, balki rangli guruch, rangli konfetlar, atirgul barglari va boshqa narsalar bilan ham amalga oshiriladi. Asal oyida qadim zamonlardan to'ya yoshlar uchun asalli ichimlik pishirilgan. Yangi turmush qurganlarga asalli ichimlik tortilgan. "Asal oyi" realiyasining kelib chiqishi erkaklar bo'lajak xotinlarini o'g'irlab ketgan kunlarga borib taqaladi, deb ishoniladi. Keyin er-xotin kelinning ota-onasidan to'ygacha yashirinishga majbur bo'ladi. Yangi turmush qurganlar to'ydin keyin yana bir oy alohida yashashadi. Bu davrda ular asal sharobini ichishadi. Ingliz nikoh to'yida odatda Rolls Royce yoki retro avtomobillardan tashkil topgan to'y korteji cherkovga boradi va limuzinlar juda kam tanlanadi. Qurbongohga ketayotgan kelinning oldida (bugungi kunda kelinlar otasi yonida bo'lmagan holda, qurbongohga o'zlari borishni afzal ko'rishadi), gul gulbarglarini sochadi. To'y marosimidan so'ng darhol barcha mehmonlar bilan fotosessiya tashkil etiladi. Qoida tariqasida, guruh fotosuratlari er-xotin turmush qurgan cherkov yaqinida olinadi. Ammo tashqarida ob-havo yomon bo'lsa, cherkov devorlari ichida suratga olishga ruxsat beriladi. An'anaga ko'ra, kelinlar yovuz ruhlarning ta'siriga eng zaif deb hisoblangan va shuning uchun to'ylar bilan bog'liq ko'plab an'analari urf-odatlar, birinchi navbatda, yangi turmush qurganlarni zarur himoya bilan ta'minlash uchun chaqirilgan. Kelin pardaning kelib chiqishi Qadimgi Rim davriga to'g'ri keladi. An'anaviy e'tiqodga ko'ra, parda kelinni tanib bo'lmaydigan qilib qo'yishi va shu bilan yovuz ruhlarni mag'lub qilishi kerak edi. Britaniyada parda XIX asrda mashhurlikka

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ashirov A. (2007). O'zbek xalqining qadimiy etiqod va marosimlari. –Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston milliy kutubxonasi nashriyoti, 155 b.
2. Ashirov A. (2008). Древние религиозные верования в традиционном быту узбекского народа (по материалам Ферганской долины) Этнология. автореф. дисс. ...канд. филол. наук. –Ташкент, 33 с.
3. Ashirov A. (2007). O'zbek xalqining qadimiy etiqod va marosimlari. –Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston milliy kutubxonasi nashriyoti, 28 b.
4. Asqarov A. (2007). O'zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi. – Toshkent: Universitet, 273 b.
5. Валиева М.(2022). Лингвокультурология как особая научная дисциплина. "Экономика и социум" №5(96)-1, с 346. www.iupr.ru
6. Джурабаев А.(1971). Названия свадебных церемоний в

erishdi. Bu mamlakatda u kamtarlik va poklik bilan bog'liq edi. Shuningdek, to'y libosi bilan turli an'analari mavjud, masalan agar kelinning o'zi to'y libosini tiksa, bu uning oilaviy hayotida muvaffaqiyatsizlikka olib keladi, deb ishoniladi. To'y libosi bilan bog'liq eng mashhur xurofot, kuyov kelinni marosim boshlanishiga qadar to'y libosida ko'rmasligi kerak, aks holda bu omadsizlikka olib keladi. To'y kunidan oldin kelin ham butun to'y ansamblini kiyishi shart emas. Ba'zi yangi turmush qurganlar kiyimning oxirgi qatorini tugatmasdan qoldiradilar va marosim boshlanishidan oldin uni tugatadilar. Ayni kunlarda ko'pchilik kelinlar oq libosda turmush qurishadi, bu esa poklik ramzidir. Ushbu an'anani mualliflari XVI asrning zodagon va badavlat oilalaridan bo'lgan kelinlar edi. Qirolicha Viktoriya ilgari qirolik kelinlarining an'anaviy rangi hisoblangan kumush o'rniga oq libosda turmush qurishga qaror qilganidan keyin bu an'anani mashhurlikki keskin oshdi. Bundan oldin kelinlar to'ygaga eng yaxshi liboslarini kiyishgan. Uning rangi kelinning orzu va istaklariga bog'liq bo'lgan. Yana bitta to'y etnonimlari bilan bog'liq bo'lgan leksik birligi bu *cutting the wedding cake/to'y tortini kesish* bo'lib, hozirda to'y ziyofatida majburiy marosimning ajralmas qismiga aylangan. Yangi turmush qurganlar birinchi bo'lakni birga kesib tashlashadi va bu jest ularning umumiy kelajagining ramziy ko'rinishi hisoblanadi. Angliyada birinchi to'y tortlari yumaloq, tekis va mevalar bilan to'ldirilgan bo'lgan hamda Yorkshirda to'y tortining plastinkasi derazadan uloqitirilgan. Yana bir qadimgi ingliz odati to'y tortida uzukni yashirish bo'lgan, o'zining shirinlik bo'lagidan uzukni topgan mehmon uchun, to'ydin keyingi yil, ayniqsa, baxtli bo'lishi kerak deb ishonilgan. Poyafzal bilan bog'liq o'tmishda bir qator an'analari mavjud bo'lib, ularning omad keltirishiga ishonilgan. Eng mashhur odatlardan yana biri yangi turmush qurganlarning avtomobil bamperega poyabzal bog'lash odatidir. Bu Tudor davridan boshlangan an'anani o'zgarishi bo'lib, unga ko'ra mehmonlar yangi turmush qurganlarga poyabzal tashlashlari kerak edi. Agar bir yoki bir nechta poyabzal kelinga yoki yangi turmush qurganlarga tegsa, bu yosh er-xotonga omad keltiradi, deb ishonilgan. Boshqa bir xurofotda aytilishicha, kelinning eski poyabzali oilaviy hayotda omad keltiradi. Shuning uchun, to'ydin bir yoki ikki kun oldin, to'y uchun tayyorlangan yangi poyabzalda yurish tavsiya etiladi. Kelin guldastasini yelkasiga tashlashi kerak bo'lgan odat (yuqorida tasvirlangan) dastlab poyabzallardan birini tashlashni o'z ichiga olgan. To'y uchun sovg'alarga kelsak, bizda odatdagidek, ularni topshirishning o'ziga xos marosimlari mavjud. So'nggi paytlarda Angliyada *wedding notebook/to'y daftarlari* leksik birligi bilan ataladigan realiya tobora ommalashib bormoqda – kelin va kuyov tomonidan tuzilgan va kutilgan sovg'alar ro'yxatidir. Ushbu ro'yxatga olish kitobi barcha qarindoshlar, do'stlarning qo'lidan o'tadi va har kim nima berishni tanlaydi. Sovg'alar to'ya taqdim etilishi yoki oldindan yuborilishi mumkin. Asal oyi tugagunga qadar sovg'alarni ochish odatiy hol emas. To'y marosimidan tarkibiy qismlar qo'shilishi va olib tashlanishi bilan birga, nikoh marosimida bir-biriga bog'langan umumiy ritualistik model hali ham mavjud.

Xulosa. Hozirgi kunda, o'zbek va ingliz xalqida ritualga bo'lgan ehtiyoq saqlanib qolmoqda, chunki u, masalan, nikoh to'yi haqida gapirsaq, ko'p juftliklar orzu qiladigan izchillik va madaniyat tuyg'usini ta'minlaydi. To'y marosimi oilaviy siyosat va madaniy oqibatlar haqida gapirish mumkin bo'lsa-da, madaniyatni kesib o'tadigan bir nechta marosimlar ham mavjud. Govardning (2006) tadqiqotida Brides, Inc. tadbirkorlar va turli sohalar Buyuk Britaniyada to'y madaniyati hukmronligini yaratishga yordam beradi va "hayotning eng muhim, samimiy daqiqalaridan birini" o'zgartirgan to'y marosimlar rivojlanishiga hissa qo'shadi.

- узбекском языке (На материалах андижанской группы говоров). Дисс...канд. филол. наук. – Ташкент, с 9.
7. Jabborov I. (1994). O'zbek xalqi etnografiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 55 b.
  8. Jabborov I. (1994). O'zbek xalqi etnografiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 235 b.
  9. Ismoilov X. (1992). O'zbek to'ylari. – Toshkent: O'zbekiston, 23 b.
  10. Karimova M. (2000). Cho'ntagi bor daraxtlar. Farg'ona, 31 b.
  11. Kaxarova M.(2000). O'zbek etnografizmlarining sistemaviy tadqiqi. Filol. fan. nomz. diss. avtoref. – Toshkent, 24 b.
  12. Кононов А. (1960). Грамматика современного узбекского литературного языка. Москва: Издательство АН СССР, с 88.

13. Sarimsoqov B.(1986). O'zbek marosim folklori. - O'zbekiston: Fan, 128 b.

14. Siyosatnoma. Nizomulmulk siyar ul-mulk.(2008).- Toshkent: Yangi asr avlodi, 5 b.

15. Tursunov U., Muxtorov A., Rahmatullayev Sh.(1986). Hozirgi o'zbek adabiy tili.-Toshkent: Universitet, 72 b.

16. Baldizzone T., Baldizzone G.(2001). Wedding ceremonies: Ethnic symbols, costume, and rituals. Paris, France: Flammarion, p 43. b.

Foydalanilgan web-saytlar ro'yxati:

20. [To'yda aytiladigan chiroyli tilaklar.to'y tabriklari to'plami. \(ilmlar.uz\) \(2023\)](http://ilmlar.uz)

21. Wedding Traditions in England. Available at <https://www.countryhouseweddings.co.uk/> (2021).

17. Baldizzone T., Baldizzone G.(2001). Wedding ceremonies: Ethnic symbols, costume, and rituals. Paris, France: Flammarion, p 82

18. Karen M. Wedding wishes: how to write best wedding congratulations. www.academia.edu.(2022).

19. Kurbanazarova N. (2021). Surxondaryo vohasi to'y marosimi etnografizmlarining semantik tadqiqi va lingvomadaniy tadqiqi. – Termiz, 15

22. Wedding Traditions in England. Available at <https://www.countryhouseweddings.co.uk/> (2022).